

Fra Grundtvig-litteraturen

N.F.S. Grundtvigs Dag- og Udtogsbøger I-II. Ved Gustav Albeck. Det danske Sprog- og Litteraturselskab. I kommission hos C.A. Reitzels Boghandel A-S. 1979.

1979 blev et vigtigt år for Grundtvig-forskningen i kraft af professor Gustav Albecks udgave af Grundtvigs dag- og udtogsbøger udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab i to bind, nemlig tekster (461 sider) og kommentar (279 sider). Den store og smukke publikation udsendtes i en praktisk papkassette og er iøvrigt subsidieret af en række fonds.

Teksterne genfindes for en dels vedkommende fra udgaverne hos Begtrup og Christensen/Koch, men er ikke hidtil blevet udgivet på en tekstkritisk tilfredsstillende måde endsiges med udførlig kommentar. Professor Albecks udgave imødekommer et længe følt savn.

En dagbogsskriver i almindelig forstand var Grundtvig som bekendt ikke. Dagbogsbladene fra november 1802 til 3. december 1803 kommer vel den almindelige dagbogs-genre nærmest. Men også i denne forbindelse brugte Grundtvig først og fremmest dagbøgerne til at skrive sig til klarhed, og man kan ikke frigøre sig for den tanke, at Grundtvig med alt, hvad han fæstnede til papiret, havde mulige læsere for øje. Som det hedder i hans »bekendelse« fra den 29. marts (?) 1802 (s. 11): »Det er eengang blevet min Lod, aldrig at fuldføre noget heelt. Enhver som kiger i disse mine mangeformige Forsøg, vil let kunne overbevise sig herom«. Grundtvig ventede, at nogen ville kigge ham over skulderen – altsammen et udtryk for den selvbevidsthed, der aldrig forlod ham.

Dagbogen 1802-03 er kun delvist bevaret. Den er en blanding af referater af og refleksioner over, hvad han havde læst, og særdeles prosaiske efterretninger om, hvordan hans eksamenslæsning skred frem, og hvordan hans madregnskab stod. Og indimellem nogle meget jordbundne notitser om hans forelskelse i Marie Blicher. Den store lakune i efteråret 1803 skyldes sikkert, som Albeck påviser, at Grundtvig var optaget af sin – dramatiske – aflæggelse af teologisk embedseksamen, som han – retrospektivt – skildrede den 14. maj 1804 (»Min Attestateses sandfærdige Historie«).

I maj 1804 omarbejdede Grundtvig sin dagbog fra 1802 i en stil, der iflg. Albeck tyder på, at han tænkte på en udgivelse af dagbogen i forbindelse med håbet om at få sin første fortælling, *Ulshild*, udgivet. Grundtvig yndede som bekendt hele livet igennem at lave tilbageskuende oversigter over sit livsløb ud fra det stadi, han på et givet tidspunkt stod på, en fremgangsmåde, der af og til gør det yderst vanskeligt at finde ud af, hvad der egentlig skete. Det blev hos Grundtvig en vane, der især tidligere har lammet Grundtvig-forskningen, når man alt for ukritisk tog hans retrospektive udbrud for pålydende. I den forbindelse er Albecks udgave (og kommentar) et fortrinligt udgangspunkt for en sammenligning imellem, hvad der faktisk skete, og Grundtvigs senere tolkning af hændelserne.

Dagbogsbladene fra 1804 giver et meget levende indtryk af Grundtvigs læsning især af Holberg og oldnordiske tekster iblandet pennepøver og rene dagbogsoptegnelser, herunder en beskrivelse af hans begyndende forelskelse i Lise Blicher. Af betydning for Grundtvigs senere udvikling findes et væld af oplysninger, fx. bemærkningen den 18.

august (s. 160): »Naar misbrugte Mennesket mest sin Opfindelsesevne?... Da Mennesket opfandt ubetydende Ord, da misbrugte det paa den sletteste Maade sin Opfindingskraft«. Denne ytring peger i retning af Grundtvigs senere overvejelser om sproget fx. i *Danne-Virke*.

Dagbogen 1805 rummer bl.a. en række interessante sproglige overvejelser. Skal man stave jalousi »Sjalusi«? Grundtvig hældede til den anskuelse, at han »helst ønskede at passende danske Ord kunde vinde Slagene, saa de fremmede bleve undværlige« (s. 187) – et program, som Grundtvig mere end nogen anden senere levede op til. Rene dagbogsoptegnelser er også med, bl.a. om Grundtvigs forhold til en viss Gerhardine, som Grundtvig ved en lejlighed kom til at sidde sådan overfor, »at vore Fødder finge Kommunikation, ...« (s. 210). Det er beundringsværdigt, at Albeck har fundet ud af, at pigen hed G. Hincheldej, og at hun døde ugift i Gentoftø 30. januar 1850!

Dagbogen rummer en lakune omfattende perioden 11. marts – 8. september 1805, dvs. ankomsten til Egeløkke og formodentlig skildringen af hans første betagelse af Constance Leth. Det forekommer med Albeck sandsynligt, at siderne med forsat er revet ud. Først på fødselsdagen, den 8. september, beskrives forelskelsen og Grundtvigs romantiske gennembrud. Det var i den periode, Grundtvig for alvor begyndte at læse Schiller og Fichte. Centralt er det højstemte afsnit, s. 230-32, der allerede i lang tid har sysselsat forskningen som baggrund for digtene »Havet« og »Strandbakken ved Egeløkke«.

Fra og med 11. juli 1805 samlede Grundtvig sine excerpter i en særlig udtogsbog (s. 234ff.) uden dagbogsnotitser. Hertil knytter sig en særlig udtogsbog vedrørende Schillers små prosaiske skrifter (s. 275ff.).

»Leksjons og Karakterbog for Karl Frederik Stensen Leth« er medtaget i udgaven (selv om K.E. Bugge udgav den i *Grundtvigs skoleverden*), fordi den rummer en række dagbogsnotitser.

»Spredte dagbogsoptegnelser fra foråret til 10. september 1806« (s. 366ff.) giver væsentlige oplysninger om Grundtvigs romantiske omvendelse – vigtige for forståelsen af Grundtvigs første skrift: »Om Religion og Liturgie« 1807.

»Udtogsbog 17. juli 1806 – 17. december 1807« (s. 385ff.) rummer baggrunden for Grundtvigs følgende småskrifter og er ganske særligt vidnesbyrd om hans optagethed af Schellings naturfilosofi.

De følgende dagbogsnotitser er korte, bl.a. om Grundtvigs dødsangst i 1807 (s. 404), fra krisen 1810 (s. 412), fra 1813 (s. 413ff.) og 1815 (420ff.), fra Englandsrejserne omkring 1830 (s. 428ff.), hans egne referater af audienserne hos Kaas (s. 424ff.) og Stemann (s. 455ff.), en samtale om jødedåb (s. 458f.) og endelig Grundtvigs optegnelser i »familiebibelen« (s. 460f.).

Det fremgår af dette referat af indholdet, at Albeck har medtaget alt relevant dagbogsstof. Man kan nok diskutere, om det er rimeligt at medtage de sidst nævnte afsnit. Den modne Grundtvig havde ikke længere brug for at skrive dagbog. Fra nu af var hans liv så at sige offentligt. Derfor kan man fx. spørge, om det ikke havde været rimeligt at medtage de retrospektive oversigter over Grundtvigs liv i prædikenerne i 1830'erne. De ville måske være mere relevante end audiensberetningerne og »jødedåben«. Men lad det ligge. Udvalget vil i dette tilfælde altid bero på et skøn, og i hovedsagen kan jeg være enig med Albeck.

Selve udgaven er forbilledligt gennemført. Grundtvigs overstregninger og fejlskriv-

ninger er tydeligt markeret; det samme gælder hans senere tilføjelser. Grundtvigs understregninger gengives med spatieret skrift og hans brug af antikva med kursiv. En række detaljer kan diskuteres. Fx. vanskeligheden ved at tyde Grundtvigs brug af stort og lille *d*. Og hvad betyder fx. de to lodrette streger s. 231, linje 16? Der er tale om en markering af en overstregning eller en fejlskrivning. Er den ulæselig? Jf. s. 232, linje 4 f. n. De store vanskeligheder i teksten på s. 367 (markeret ved kantede parenteser) kommenteres ikke. Det er naturligvis småting, men på de nævnte steder er man faktisk spændt på sammenhængen. Det er et af de steder, hvor man ville have været taknemmelig for en faksimilegengivelse.

Gustav Albecks kommentar er rent ud sagt et fremragende arbejde, der må have kostet blod, sved og tårer. Man tænker med ængstelse på, at den generation af forskere, der kan gøre et sådant arbejde, er på nippet til at forsvinde. Måtte yngre litteraturforskere læse professor Albecks kommentar med opmærksomhed!

Kommentaren giver en fortrinlig indledning og oversigt (s. 9-50), som læserne anbefales at starte med. Efter redegørelse for principperne ved udgivelsen og beskrivelse af manuskripterne følger en minutøs kommentar til dagbogsteksterne. Det er spændende læsning – helt uvurderligt for den fremtidige forskning. Alle citater, allusioner og navne tages op til behandling. Latinske citater oversættes; det er efterhånden rimeligt selv i en videnskabelig udgave.

Som teolog bemærker man, at opgaven i Ny Testamente den 3. oktober 1802 var Kolossenserbrevets 1. kapitel, vers 9-15 (s. 37). Derfor er det forkert, når der i kommentaren (s. 74) står *1.Col.15*. Det kunne se ud, som om der var flere kolossenserbreve. Det rigtige må være *Kol.1,15*. Der er fejl i den hebræiske gengivelse af ordet *sheol* (s. 40 og kommentaren s. 74f.). Men det er for småting at regne – egentlig kun vidnesbyrd om, hvor optaget jeg har været af Albecks indgående kommentar.

Christian Thodberg.